

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR**
Jilská 1, Praha 1
Tel./fax: 286 840 129
E-mail: klara.prochazkova@soc.cas.cz

Srovnání poměrů dnes a před rokem 1989

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2006, v06-10</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
Termín terénního šetření:	<i>2. 10. – 9. 10. 2006</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1002</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>PD.71, PD.61, PD.62, PD.10, PD.63, PO.37</i>
Zveřejněno dne:	<i>9. listopadu 2006</i>
Zpracovala:	<i>Klára Procházková</i>

V říjnovém výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR byl mimo jiné zjišťován i postoj obyvatelstva České republiky ke dni 17. listopadu a jeho názory na společenské poměry dnes a před rokem 1989.

Nadpoloviční většina dotázaných (58,1 %) si státní svátek 17. listopadu sice připomíná, ale nijak ho neslaví. Třetina obyvatel ČR (34,3 %) připouští, že o svátku většinou neví a nepřipomíná si ho. Pouze 6,3 % respondentů uvádí den 17. listopadu jako den příhodný k oslavě a také ho slaví: 1,1 % slaví tento svátek s rodinou, 1,3 % s přáteli, 1,6 % na společenských akcích a 2,3 % svátek slaví jiným způsobem.

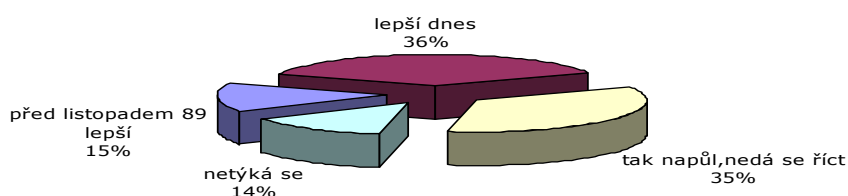
Tabulka 1: Vztah obyvatelstva ČR ke státnímu svátku 17. listopadu (v %)¹

Většinou o tomto svátku vůbec neví, nijak si ho nepřipomínají.	34,3
Svátek si připomíná, ale nijak ho neslaví.	58,1
Svátek slaví s rodinou.	1,1
Svátek slaví s přáteli.	1,3
Svátek slaví účastí na společenských akcích.	1,6
Svátek slaví jiným způsobem.	2,3
Neví	1,3
Celkem	100

Státní svátek 17. listopadu si většinou nepřipomínají a ani o něm neví ti, kteří považují životní úroveň svojí domácnosti za špatnou, lidé ekonomicky neaktivní a lidé s neúplným nebo základním vzděláním. Na druhou stranu si tento svátek připomínají a slaví ho spíše obyvatelé ČR s vysokoškolským vzděláním.

Téměř polovina dotázaných ve věku 15-19 let (49,6 %) o státním svátku většinou neví. Naopak ve vyšších věkových skupinách více jak polovina respondentů si svátek 17. listopadu připomíná, byť ho neslaví – ve věkové skupině 20-29 let to je 58,8 %, ve věkové skupině 30-44 let 67,2 %, ve věkové skupině 45-59 let 61,4 % a u lidí starších 60 let takto odpovídá 56,4 % respondentů.

U otázky týkající se srovnání současných poměrů a poměrů před listopadem 1989 se respondenti dělí do tří základních skupin: první tvoří 33,1 % dotázaných, kteří považují dnešní období za lepší, druhá část čítající 31,4 % nepovažuje zlepšení či zhoršení za přesně určitelné. Třetí část dotázaných (13,1 %) je toho názoru, že před rokem 1989 byly v české společnosti poměry lepší, než jsou nyní. Problematika se podle názoru dotázaných netýká celých 12,6 % z nich.

Graf 1: Srovnání poměrů před a po listopadu 1989²

*Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Poměry lepší před listopadem 1989 uvádějí častěji lidé starší šedesáti let, lidé ekonomicky neaktivní, zejména důchodci, dále lidé se špatnou životní úrovní, nízkými příjmy a voliči KSČM.

Opačný názor, tedy že poměry jsou lepší v dnešní době, častěji deklarují lidé ve věku 30-44 let, lidé ekonomicky aktivní, zejména osoby samostatně výdělečně činné a vedoucí zaměstnanci, lidé se středoškolským vzděláním s maturitou, lidé

¹ Otázka: „17. listopad je v kalendáři zapsán jako Den boje za svobodu a demokracii. Jaký je Váš vztah k tomuto státnímu svátku? Většinou o tomto svátku vůbec nevíte, nijak si ho nepřipomínáte. Svátek si připomínáte, ale nijak ho neslavíte. Svátek slavíte s rodinou. Svátek slavíte s přáteli. Svátek slavíte účastí na společenských akcích. Svátek slavíte jiným způsobem.“

² Otázka: „Pokuste si vzpomenout na dobu před listopadem 1989. Když vezmete všechno dohromady, byly poměry v České republice před listopadem lepší, jsou lepší dnes, nebo je to tak napůl, nedá se říci?“

s vysokoškolským vzděláním, lidé s vyššími příjmy, lidé s dobrou životní úrovní a voliči ODS.

Respondenti také vyjadřovali svůj názor na to, co jim nejvíce na dnešních poměrech vadí. Jednalo se o otevřenou otázku, ve které dotázaný odpovídá bez předem daných možností odpovědí. Bylo možné uvést dvě odpovědi.

Tabulka 2: Co Vám nejvíce vadí na dnešních poměrech? (v %)³

Hospodářská kriminalita – korupce, tunelování	29,4
Nezaměstnanost	20,9
Politická situace – špatná práce, nízká politická kultura, rozhádanost politiků	16,4
Obecná kriminalita, malá bezpečnost občanů, drogy	15,3
Mezilidské vztahy, chování a vlastnosti lidí	14,0
Chování a výsady politiků – lži, podvody, zneužívání imunity, nezájem o lidi, vysoké platy	12,4
Špatná práce soudů a policie, špatná vymahatelnost práva, špatné zákony	11,1
Vysoké ceny, dražota, zdražování, vše je drahé	9,1
Morální úpadek, morálka je nahrazena penězi	7,3
Sociální nejistota, nízká životní úroveň, chudoba, bezdomovci	6,9
Obecné negativní výroky – nepořádek, chaos, nejistota	6,0
Nízké platy, nespravedlivé rozdělení příjmů, vysoké platy v bankách, manažerů	4,8
Velké rozdíly mezi bohatými a chudými (majetkové)	5,2
Situace ve zdravotnictví	3,5
Malé sociální dávky, důchody, mateřská, snižování životního minima	3,4
Byrokracie, špatné fungování úřadů	2,7
Ekonomická situace ČR (obecně)	2,6
Bydlení – málo bytů, nedostupnost bydlení, regulované nájemné	2,5
Romská otázka, problémy s národnostními menšinami, příliv cizinců	2,3
Situace podniků, krachy bank, neodborné vedení firem, zacházení se zaměstnanci	1,7
Uspěchanost doby, stres	1,5
Diskriminace – žen, důchodců, špatné chování k důchodcům, k postiženým, šikana	1,3
Politický systém – demokracie je špatná, za komunistů bylo lépe, nepružný politický systém	1,1
Nejistá budoucnost, obavy z dalšího vývoje	1,0
Nevyrovnání se s minulostí – nepotrestání komunistů, komunisti se mají pořád dobře	1,0
Všechno	0,8
Zneužívání moci, odposlechy novinářů, politiků	0,8
Situace ve školství	0,7
Situace živnostníků a drobných podnikatelů	0,5
Vysoké daně, zvyšování daní	0,5
Situace v EU, nedemokratické postupy ze strany EU	0,4
Pocit vlastní bezmocnosti, že člověk nemůže nic změnit	0,4
Bodový systém v dopravě	0,4
Špatná dopravní obslužnost, málo autobusů	0,2
Šíření nemocí	0,2
Nic	2,8
Jiná odpověď	6,0
Neví	3,0
Celkem	200*

*Respondent mohl uvést dvě odpovědi.

Nejvíce obyvatelům České republiky vadí na dnešních poměrech hospodářská kriminalita (necelá třetina dotázaných), kterou následuje nezaměstnanost vyjádřená 21 % respondentů. Poměrně často se také lidé zmiňují o

³ Otevřená otázka: „Co Vám na dnešních poměrech nejvíce vadí?“

nespokojenosti s politickou situací (16,4 %), obecnou kriminalitou spojenou mimo jiné s malou bezpečností občanů a výskytem drog (15,3 %). Následuje nespokojenost s mezilidskými vztahy, chováním a výsadami politiků, špatnou prací soudů a policie. Přibližně desetina dotázaných uvádí, že jim na dnešních poměrech vadí úpadek morálky, sociální nejistota a nízká životní úroveň.

V další otázce položené v říjnovém výzkumu respondenti srovnávali svůj dnešní život se situací před listopadem 1989 ve vybraných oblastech. Ve většině sledovaných oblastí se dotazovaní přiklánějí k názoru, že dnešní život je v porovnání se situací před listopadem 1989 lepší. K nejvýraznějšímu zlepšení došlo podle české společnosti v možnosti cestovat (66,5 % zlepšení : 5,2 % zhoršení), v přístupu k informacím (64,2 % zlepšení : 2,9 % zhoršení), v možnosti svobodně žít (55,4 % zlepšení : 2,5 % zhoršení) a v možnosti říkat své názory (53,6 % zlepšení : 6,8 % zhoršení). Pozitivní hodnocení také převládá v možnosti přístupu ke kultuře (38,6 % zlepšení : 15,6 % zhoršení), v celkovém pojetí života (36,0 % zlepšení : 18,6 % zhoršení), v životní úrovni (34,9 % zlepšení : 30,8 % zhoršení), v osobní pohodě (34,5 % zlepšení : 17,7 % zhoršení), v soukromém životě (34,2 % zlepšení : 12,3 % zhoršení), v dění v místě bydliště (27,4 % zlepšení : 9,3 % zhoršení) a v politickém životě v zemi (21,2 % zlepšení : 13,7 % zhoršení). Naopak podle dotázaných došlo ke zhoršení v oblastech: pocit sociálních jistot (10,7 % zlepšení : 51,0 % zhoršení), pocit bezpečí (14,2 % zlepšení : 48,0 % zhoršení), zabezpečení ve stáří (11,1 % zlepšení : 44,3 % zhoršení) a v pracovním uplatnění (22,5 % zlepšení : 28,6 % zhoršení).

Tabulka 3: Srovnání vybraných oblastí dnes a před listopadem 1989⁴

	rozhodně lépe	spíše lépe	ani lépe, ani hůře	spíše hůře	rozhodně hůře	netýká se
možnost svobodně žít	27,4	28,1	23,3	2,1	0,4	14,2
životní úroveň	12,8	22,1	27,2	15,1	5,7	13,2
pracovní uplatnění	8,1	14,4	19,4	17,8	10,8	25,4
volný čas	10,4	16,5	29,1	15,3	6,0	17,9
cestování	37,9	28,7	10,4	3,2	2,0	15,1
přístup k informacím	31,6	32,7	14,1	2,2	0,7	13,4
přístup ke kultuře	15,8	22,8	28,4	11,1	4,5	13,3
dění v místě bydliště	8,2	19,2	39,4	6,6	2,7	16,7
politický život v zemi	6,0	15,2	37,8	9,5	4,2	19,5
soukromý život	9,4	24,8	34,3	9,1	3,2	15,2
osobní pohoda	9,9	24,6	29,6	13,3	4,4	14,0
pocit bezpečí	5,3	8,9	20,7	28,6	19,4	13,6
pocit sociálních jistot	3,6	7,1	20,1	26,5	24,6	13,3
osobní perspektiva	8,8	17,4	23,3	14,6	9,6	20,7
říkat své názory	22,8	30,9	22,1	4,6	2,2	13,5
postavení	7,6	15,0	35,7	10,4	5,3	19,5
péče o zdraví	7,6	20,1	33,6	14,6	7,0	13,1
zabezpečení ve stáří	3,0	8,1	19,3	27,8	16,5	16,2
život celkově	9,4	26,6	29,0	15,7	2,9	12,8

Pozn.: Dopočet do 100% v řádcích tvoří odpovědi „nevím“.

⁴Otázka: „Když porovnáte svůj dnešní život se situací před listopadem 1989, řekl byste, že jste na tom lépe nebo hůře pokud jde o: a) možnost svobodně žít, b) životní úroveň, c) pracovní uplatnění, d) volný čas, e) možnost cestovat, f) přístup k informacím, g) přístup ke kultuře, h) možnost ovlivňovat život v místě, kde žijete, i) možnost ovlivňovat politický život v naší zemi, j) Váš soukromý život, k) osobní pohodu, l) pocit bezpečí, m) pocit sociální jistoty, n) pocit osobní perspektivy, o) možnost otevřeně říkat své názory, p) společenské postavení, g) péči o zdraví, r) zabezpečení ve stáří, s) Váš život celkově?“

Při srovnání odpovědí na otázku hodnocení vybraných oblastí dnes a před listopadem 1989 ve výzkumech z let 1998, 2002 a 2006 je patrný nárůst pozitivních odpovědí v letošním výzkumu oproti roku 1998. Jediný pokles je zaznamenán u „možnosti svobodně žít“, „pracovního uplatnění“ a „možnosti říkat své názory“.

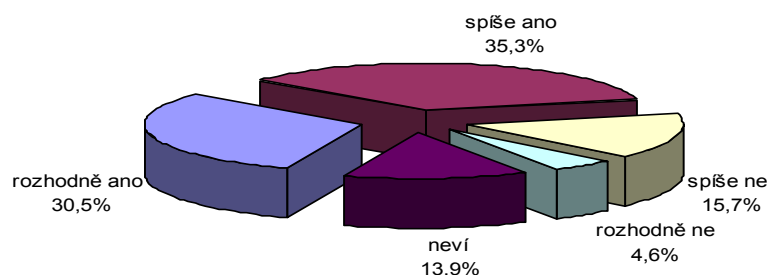
Tabulka 4: Srovnání vybraných oblastí dnes a před listopadem 1989 (časové srovnání)

	1998		2002		2006	
	lépe	hůře	lépe	hůře	lépe	hůře
možnost svobodně žít	60	6	62	3	55	2
životní úroveň	28	40	35	29	35	21
pracovní uplatnění	19	35	23	33	22	29
volný čas	26	27	31	24	27	21
cestování	66	12	73	7	67	5
přístup k informacím	63	5	66	4	64	3
přístup ke kultuře	35	23	42	15	39	16
dění v místě bydliště	20	20	29	15	27	9
politický život v zemi	20	23	21	19	21	14
soukromý život	31	20	37	14	34	12
osobní pohoda	31	29	36	20	34	18
pocit bezpečí	9	67	13	54	14	48
pocit sociálních jistot	10	68	13	58	11	51
osobní perspektiva	21	40	27	32	26	24
říkat své názory	57	9	55	10	54	7
postavení	21	22	25	17	23	16
péče o zdraví	18	41	24	31	28	22
zabezpečení ve stáří	10	55	11	49	11	44

*Tabulkové hodnoty „lépe“ jsou součtem hodnot „rozhodně lépe“ a „spíše lépe“, tabulkové hodnoty „hůře“ jsou součtem hodnot „rozhodně hůře“ a „spíše hůře“.

Občané České republiky také vyjadřovali postoj ke změně společenského systému, k níž došlo v roce 1989. Sedm z deseti dotázaných si myslí, že změna společenského systému za to stála, zatímco opačného názoru je pětina dotázaných.

Graf 2: Stála změna společenského systému v roce 1989 za to?⁵

Respondenti považující změnu společenského systému za pozitivní jsou častěji lidé ve věku 30-44 let, lidé s dobrou životní úrovní, lidé se středoškolským vzděláním s maturitou a lidé s vysokoškolským vzděláním. Dále jsou to lidé

⁵ Otázka: „Ohlédnete-li se zpět, myslíte si, že změna společenského systému u nás, k níž došlo v roce 1989, stála za to?“

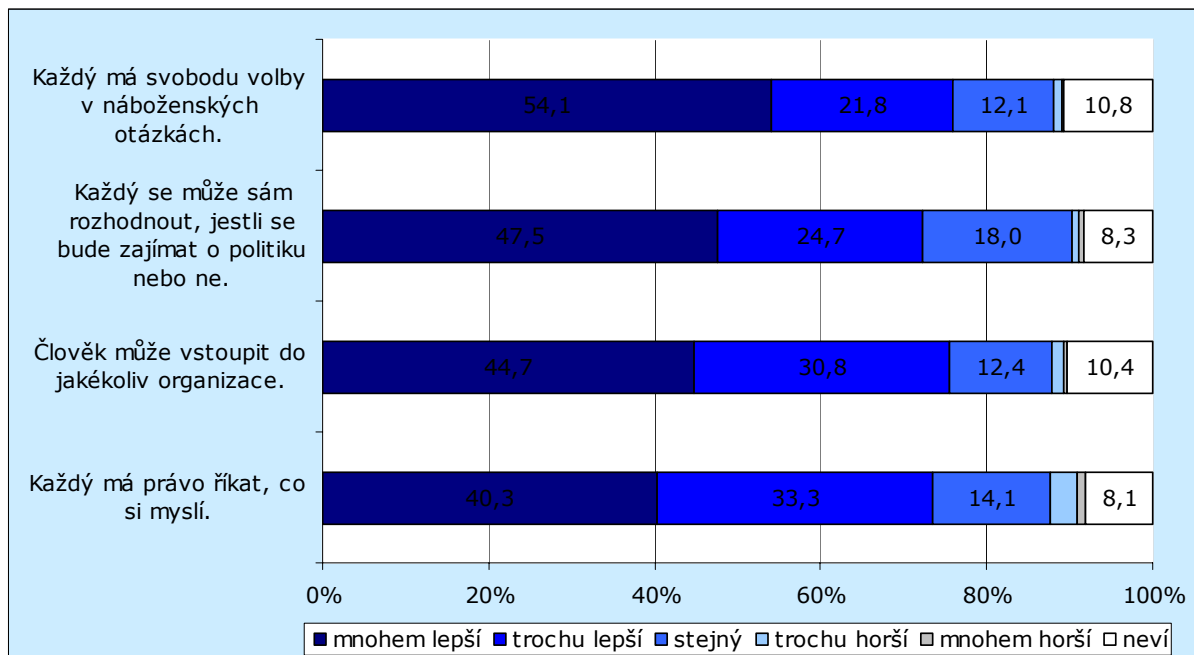
ekonomicky aktivní, zejména osoby samostatně výdělečně činné, vedoucí zaměstnanci, voliči ODS a ČSSD. Opačný názor zastávají spíše lidé starší šedesáti let, lidé se špatnou životní úrovní a voliči KSČM.

Lidé, kteří na otázku týkající se hodnocení politického systému dnes a před rokem 1989 odpovídají „nevím“, jsou spíše lidé ve věku 15-29 let, lidé s neúplným nebo základním vzděláním, studenti a uční.

Poslední otázka položená v rámci zjišťování názorů obyvatel na současný systém a systém předchozí byla zaměřena na postoj obyvatelstva k vybraným výročkům (Graf 3).

Většina dotázaných (75,9 %) považuje náboženskou svobodu v dnešním politickém systému za lepší, než tomu bylo před rokem 1989. Podobně tomu je i u ostatních zjišťovaných témat: 72,2 % dotázaných udává politickou svobodu v dnešním systému za lepší než před rokem 1989, 75,5 % si myslí, že „člověk může vstoupit do jakékoliv organizace“ a 73,6 % se domnívá, že svoboda slova je v současném systému lepší.

Graf 3: Porovnání politického systému dnes a před rokem 1989⁶

⁶ Otázka: „V porovnání s politickým systémem před rokem 1989, řekl byste, že náš současný systém je lepší, stejný nebo horší, pokud jde o to, že a) každý má právo říkat, co si myslí, b) člověk může vstoupit do jakékoliv organizace, c) každý se může sám rozhodnout, jestli se bude zajímat o politiku nebo ne, d) každý má svobodu volby v náboženských otázkách?“